

SOCIJALNA POEZIJA SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA

Božidar Petrač

Pokušaji da se lirika razvrsta prema određenoj tematici ili pak prema stavovima koje pjesnik zauzima s obzirom na svrhu vlastite poezije nipošto nisu novi, a ne predstavljaju ni osobitu rijetkost. Štoviše, prema uobičajenim klasifikacijama lirika se tematski dijeli na ljubavnu, domoljubnu, religioznu, pejzažnu i socijalnu. Međutim, imajući u vidu razvoj znanosti o književnosti i njezine suvremene tokove, pokazuje se da je takva podjela u biti uvjetna i prilično neodređena, odnosno, gotovo ju je teško opravdati s obzirom »na malu važnost teme u lirici, gdje je, tako reći, sve u jedinstvu teme i njene obrade«. Stoga se, da bi se u pravom svjetlu mogla raščlaniti socijalna lirika Silvija Strahimira Kranjčevića, nužno mora opisati cjelokupna njegova poezija i utvrditi sveukupna pozicija.

Silvije Strahimir Kranjčević jamačno je najveći hrvatski pjesnik XIX. stoljeća, a s obzirom na teme koje je u svojem pjesništvu otvorio, one su relevantne ne samo za njegovo vrijeme i njegove neposredne nastavljače nego i za razvoj ovostoljetnog hrvatskoga pjesništva kao i za naš suvremeni trenutak. Kranjčevićeva poezija, naime, u cijelosti zaokružuje dotadašnja poetska traženja, njihova je osmišljena sinteza, a ujedno i uvertira u novo razdoblje i nagovještaj svih nemira hrvatske moderne poezije. Ona je »sinteza svega o svemu«, kako primjećuje Miroslav Krleža. Osim toga, prema gotovo jednodušnim mišljenjima većine hrvatskih i inih kritika, Kranjčevićeva je prometejska uloga upravo u stapanju dviju različitih poetika i dvaju različitih svjetonazora: njegova je poezija spona između »starih« i »mladih«; u toj se poeziji prvi put u svoj bistrini i zaoštrenosti očitovala razapetost između ideala i stvarnosti, sklada i unutarnje disharmonije, velike vjere i neprestane sumnje. Nitko do Kranjčevića nije tolikim žarom težio i čeznuo za dostizanjem punine, dohvaćanjem Smisla i smirenjem u Bogu; nitko, isto tako, nije prije njega, pritisnut nevjericom i osjećajem uzaludnosti, izrazio toliko rezignacije, apatije i malodušnosti; nikada do Kranjčevića nisu u našoj literaturi u tolikoj sljubljenosti zajedno zaživjeli oprečni osjećaji poraza i neuspjeha, nade i pouzdanja.

Stoga nas neće začuditi što su svi u Kranjčeviću pronalazili nešto svoje: pravaši hrvatstvo, naprednjaci slobodomislije, socijalisti apologiju rada i radnika, profinjeni esteti umjetničke vrednote njegovih stihova. Unutrašnja protuslovlja Kranjčevićeva pjesničkog svijeta uvjetovala su i različite opcije i opredjeljenja. O Kranjčeviću je svatko rekao svoju... Ateisti su naglašavali njegovu detronizaciju sakralnosti neba; nekima je bio idealist, za neke panteist; neki ga prihvaćaju kao materijalista, neki pak kao pesimista; nekima je bio prorok, nekima vizionar socijalne pravde, nekima mistik. Toliki spektar različitosti reakcija uvjetovala je Kranjčevićeva dihotomija, njegovo unutarnje tkanje kroz koje je istodobno pjevao o svetosti rada u duhu Evanđelja i o uzaludnosti i besmislu svakog napora.

Kranjčević je ušao u hrvatsku književnost svojim domoljubnim pjesmama, slijedeći liniju Augusta Šenoe i Augusta Harambašića. Osjetivši uzvišenost svojeg poslanja i preuzevši ulogu pjesnika (kao proroka u svome narodu, istaknut će svoj zanos prema Hrvatskoj i svoje domoljublje u pjesmama *Hrvatskoj*, *Hrvatskoj majci* i *Bog i Hrvati*, koje se pojaviše u njegovoj prvoj zbirki *Bugarčinja* (1885). Ulogu proroka Kranjčević neće ostaviti ni onda kad se odmiče od konkretne Hrvatske i kad njegova poezija poprima svemirske razmjere: tada, naime, pjesnik progovara u ime cijelog čovječanstva, u ime Radosne vijesti, u ime Isusa Krista. Cijela je Kranjčevićeva poezija iznikla iz kristovskog bića; Kranjčević se posve identificirao s Kristom, i to Kristom patnikom, iskupiteljem, žrtvom. I on, Kranjčević, pjesnik, podnosi teret svega svijeta, bol svijeta proživljuje kao svoju vlastitu bol. U njemu živi raspeti Krist, Krist patnje i križa. Kranjčevićeva nevjerica, međutim, ne dopušta razmah Krista uskrsgoga, Krista pobjednika. Cjelokupna je Kranjčevićeva poezija, dakle, kristovska i kristocentrična, ali se iscrpljuje u patnji, u mucu, u bolu i smrti, oslobođena perspektive uskrsnuća. Ako se ona ponegdje i naslućuje, zaogrnutu je plaštom nevjerice. Ipak, unatoč svoj skepsi, prosvjedima, ironiji i pesimizmu, Kranjčević je duboko religiozan pjesnik i upravo je iz Kranjčevićeve tankočutne religioznosti i zadivljenosti Kristovom pojavom iznikla nepotkupljiva etičnost njegovih stihova i snažan osjećaj supatništva i sućuti za potlačene i siromašne.

Kranjčević se, dakle, pojavljuje kao otvoreno pitanje; s jedne strane kao čežnja za savršenstvom, kao beskrajni vapaj za domovinom i kao krik u široka prostranstva svemira. Žudnja za Beskonačnim i spoticanje o ograničenost. Stoga se nemirno srce i ne može umiriti, naći svoje smirenje i počivalište. Odatle i doživljaj neuspjeha, odatle osjećaj uzaludnosti, ali i »čeznutljivo iščekivanje«.

Kranjčević je prvi u nas veličanstveno opjevao ljudsko stvaralaštvo, on je prvi pjesnik socijalnog, povijesnog i političkog oslobođenja, povrh svega, moralnog oslobođenja, u duhu kršćanskog bratstva, solidarnosti i zajedništva djece Božje. U svojim pjesmama *Radniku* i *Misao svijeta* do punog je izražaja došao njegov istančani osjećaj pravdoljubivosti i ravnopravnosti ljudskoga roda. Kranjčević je pjesnik utjehe i nade, vidoviti slutilac novog Edena, zaljubljenik u Isusa Krista koga je čak znao dovesti na barikade. No, i unatoč zanosima i egzaltacijama, slamao ga je teret bola i nesklada svijeta i potiskivao u kapitulaciju i nihilizam što je osobito došlo do izražaja u pjesmama iz zbirki *Trzaji* (1902) i *Pjesme* (1908). Taj »andeo bola« koji se u pjesmi *Uzdah* moli Bogu za milost pjevanja, nalazi po suzi samilosti blagu utjehu i kroz suzu, »najljepšu pjesmu«, posvećuje svoj pjesnički napor. Kranjčević, dakle, rezimira baštinu i otvara i najavljuje novo doba, doba velike zebnje i velike vjere, doba očajanja i nade, doba neuspjeha i poraza, i iščekivanja i oslobođenja. Stoga je i moguće da je Kranjčević napisao s jedne strane pjesmu *Radniku*, s druge *Zadnjeg Adama*, s jedne *Misao svijeta* i *Mir vam!*, s druge pak mračnu pjesmu *Po pučini*.

Ivo Frangeš u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti*, ocjenjujući mjesto i ulogu Kranjčevića, ističe da je za razumijevanje Kranjčevićeve poezije važno uočiti da ona, »već od najranijih dana, stapa u cjelinu dva

vrela pjesnikove naobrazbe, Bibliju i Darwina, nastojeći ih pomiriti i dati religioznom čuvstvu neku panteističku i evolucionističku osnovu. Tako će se Kranjčević otvoriti svem onom spletu ideja i problema koji su u taj čas vladali ili počeli vladati Europom, od socijalizma do pozitivizma, od evolucionizma do astrofizike«. Kranjčevićeva socijalna lirika u svojim temeljima sadrži dva izvora; jedan sačinjavaju sve one ideje koje svoja uporišta pronalaze u proklamacijama francuske revolucije, dakle, sve one slobodarske ideje i socijalni pokreti koji se intenzivno javljaju tokom XIX. stoljeća, dok je drugi bitni izvor ovoga ali i sveukupnog Kranjčevićeva pjesništva obilježen kršćanskim poimanjem svijeta, preciznije, novim idejama, osobito socijalnim idejama koje su do potpunog izražaja došle u glasovitoj enciklici Lava XIII. *Rerum novarum*. Ova dva izvora u temelju su cjelokupne Kranjčevićeve poezije, osobito socijalne lirike. Socijalne ideje zaživjele su u Kranjčevićevoj poeziji kao nikada dotad a ni poslije; u njoj su čovjekove težnje za pravdom i slobodom maksimalno artikulirane. Nije, stoga, čudno što su se i Cesarec i Keršovani pozivali upravo na Kranjčevića, tražeći u njemu i preko njega uporišta za kontinuitet, barem horizontalni, socijalno angažirane književnosti.

Socijalnu problematiku u hrvatskoj poeziji XIX. stoljeća nalazimo već kod Šenoa i Harambašića pa će i Kranjčević proslijediti tim tragom već u svojoj prvoj zbirci *Bugarkinje*. Šenoa dotiče probleme rada, primjere, u svojim pjesmama *Radj* i osobito u svojevrsnoj opomeni *Sramota na vas*, gdje pokazuje besposličare:

»Sramota na vas! što vas nosi svijet,
ko zelen vlat što nosi crni svijet,
i kužeć zdravi čovječanstvu sok.
Besposličite sav svoj zemski rok.«

Harambašić pak u svojoj pjesmi *Radnikom* pristupa tom pitanju na posve romantičarski način, ali uočava ga i posredno osvješćuje.

Tražeci upravo u Kranjčeviću rodočelnika hrvatske »lijeve« književnosti, Otokar Keršovani je u *Petoj tezi* svoje *Povijesti Hrvata* pisao: »U poeziji dao je tada Harambašić svoje oštro naglašene slobodarske i nacionalističke stihove, dok je Kranjčević počeo da piše svoje pjesme pune oštrih socijalnih procesa, koje već stoje pod direktnim uplivom socijalističkog pokreta, iako nisu njegov neposredan izraz. August Cesarec pak u svojoj želji da uspostavi spomenuti kontinuitet poziva se samo na pjesnike: Silvija Strahimira Kranjčevića, Janka Polića Kamova, Mihovila Danka i Ivu Kozarca (u srpskoj književnosti Kostu Abraševića i Preku Jovkića). U svome članku *Lef u Jugoslaviji* Cesarec piše: »Postojao je pjesnik te epohe, kojega mogu spomenuti samo s poštovanjem — Silvije Strahimir Kranjčević; on je bio profesor, ali ne akademičan, htio je postati svećenik, ali je postao jedan od najvećih optuženja klerikalne farizejštine. Premda nije posve svladao hegemoniju buržoaske ideologije, bio je ipak pravi preteča lijeve fronte naše umjetnosti. Više je nego vjerovatno, kad bi još bio živ taj učitelj naše revolucionarne omladine, da bi sada postao naš stariji drug na fronti revolucije u umjetnosti i u životu.« »To je naša književna lijeva fronta, koja stoji

u uskoj vezi s komunističkim pokretom«, pisao je u broju 2 *Lefa* godine 1923. August Cesarec. I, dakako, samo djelomično bio u pravu.

Pisac pak teksta u časopisu *Literatura mirovoj revoluciji* iz godine 1932. naglašava tradiciju hrvatske nacionalnofunkcionalne književnosti 19. stoljeća jer je »prožeta duhom narodne revolucionarne borbe za oslobođenje hrvatskog naroda od jarma stranaca«. Što se Kranjčevića tiče člankopisac je vrlo kritičan: ističe kako Kranjčević više nije odgovarao koncepciji socijalne didaktike, jer da je njegova poezija »puna pasivne sućuti prema eksploatiranima«, da naš pjesnik »nije razumio proces... i nije našao rješenje problema«. Iz svega što smo istaknuli vidljivo je, dakle, da se u izgradnji socijalne angažirane književnosti nije mogao uspostaviti vertikalni kontinuitet s vlastitom tradicijom, odnosno isticala se samo njegova horizontalnost i, u tom smislu se, ne bez razloga, naglašavala Kranjčevićeva slobodarska, nepotkupljivo etička, pravdoljubiva socijalna poezija kao poezija solidarnosti s potlačenima, poniženima i eksploatiranima.

U posljednja dva desetljeća XIX. stoljeća težak položaj radnika i radničko pitanje uopće dolazi u središte pozornosti i zanimanja Katoličke Crkve i njezine socijalne doktrine. »Kao veliki socijalni reformator« — upotrijebit ću Kranjčevićeve riječi koje je napisao u svome nekrologu Lavu XIII. objavljenom I. kolovoza 1901. u svojoj *Nadi* — javlja se Lav XIII. 15. svibnja 1891. svojom epohalnom enciklikom *Rerum novarum*; u toj se enciklici jasno pokazuje »intencija da se radničko pitanje razriješi i uredi odnos između gospodara i radnika na osnovi kršćanskog milosrđa i ljubavi. Nu sada ustaje vrhovna vidljiva glava katoličke crkve i tvrdi, da i radnici imaju prava i da se ropski jaram mora sa njih skinuti u ime pravednosti«. Kranjčević u enciklici *Rerum novarum* vidi »veliku Lavovu riječ čovječanstvu«. Osim toga, u istom nekrologu Silvije piše. »Po katoličke Slavene važna je enciklika *Grande munus* u kojoj slaveći solunsku braću, proglašuje njihovu važnost u povijesti crkve i kulture. Na sami blagdan sv. braće osniva godine 1880. biskupsku hijerarhiju za Bosnu i Hercegovinu, a malo kasnije sklapa sa Crnom Gorom konkordat i uspostavlja barsku nadbiskupiju. U najnovije pak doba reformira zavod sv. Jeronima — zaključuje Kranjčević svoj nekrolog Lavu XIII. Osim toga, svoje simpatije prema ovome papi reformatoru iskazao je Kranjčević u pjesmi *U slavu pedesetogodišnjice Leona XIII*. Bila je to i jedina pjesma koju je Kranjčević objavio u sarajevskoj *Vrhbosni*, 15. ožujka 1893. Lav XIII. prikazan je u slici Petra, priprostog ribara, kao Kristov borac s praga Vatikana koji se zauzima za bijedne i siromašne. I u ovoj se pjesmi očituje kao jedan od središnjih motiva motiv Golgote i izmučena naroda:

»To dusi tvoga roblja izmučena
Raspelo tvrdo na Golgoti grle,
I jadne žrtve cirka i arena
Na Petrov trg sa krvnom palmom hrle —
Ah, i to roblje prosvjetnog nam vijeka,
Što laž ga zani o krivoj slobodi,
Kroz tamu hrlji zbliza i zdaleka
I traži ruku, što k Istini vodi«.

Kranjčević je osnovne ideje Lavove enciklike mogao upoznati kroz okružnicu koja je pod naslovom *Stanje radnika* objavljena u *Vrhbosni* od 1. srpnja 1891. Enciklika je odvažno izrazila dvostruko socijalno zlo: bijedu radnika, pod gotovo ropskim jarmom, i mržnju među staležima, koje dijele socijalne razlike: bogatstvo se gomila kod malena broja, siromaštvo kod množine; ljudima najnižeg sloja mora se pomoći brzo i shodno, jer najvećim dijelom nedostojno borave u bijednom i nevoljnom stanju; sramotno je i nečovječno zlorabiti ljude kao stvari za dobitak i ne cijiniti ih više; plaći valja odrediti pravednu mjeru i u tom smislu promatrati više okolnosti: »u obće pako neka bogataši i gospodari znadu, te ni božja ni ljudska prava ne dopuštaju, tlačiti na svoju korist biednike i nevoljnike, te iz tuđe nužde iskati sebi dobit. Prevariti pako ikoga za zasluženu plaću, velika je to grijehota, koja vapi u nebu za osvetu...« Nitko ne mora živjeti ispod svoga dostojanstva. Enciklika se zalaže za obnovu ljudskog društva, pravdu, ravnopravnost, solidarnost i komunitarnost, za »mir Kristov u kraljevstvu Kristovu« do kojeg će doći »onda, kada u privatnom i javnom životu bude izražen duh kršćanske umjerenosti i ljubavi«. U sklopu takve obnove ljudskog društva, a ponajprije obnove ili, ako se hoće, metanoje svakog pojedinog čovjeka, svake osobe, ostvaruje se i Kranjčevićeva socijalna poezija.

Silvije Strahimir Kranjčević je već u svome prvom proznom tekstu *Prvi honorar*, koji je objavio krajem veljače 1885. u *Slobodi*, pokazao izoštreni sluh za nered u ljudskim odnosima i iznimnu osjetljivost na nepravdu. U toj kritici glavni junak želi objaviti svoj prilog pomoći i solidarnosti s radničkim slojem. *Kako da se pomogne radničkomu stalištvu?* — naslov je toga teksta što će ga objaviti ovaj slagar i dobiti za nj svoj prvi honorar. Kranjčević, dakako, rukovodeći se spomenutim socijalnim idejama, pokušao je na to pitanje i odgovoriti. Kao pjesnik, on nudi za pomoć i potporu svoju pjesmu, svoju riječ, svoje pero; pero je evanđelje slobode, pero je glasnik, »pero je evanđelje budućnosti u ustijeh sadašnjosti«. Odatle i onaj kritički sud da je njegova poezija »puna pasivne sućuti prema eksploatiranima«.

U prvoj zbirci pjesama, u *Bugarkinjama*, u kojoj dominira domoljubni zanos i čežnja za narodnim oslobođenjem objavljene su i tri tipične socijalno usmjerene pjesme, prva verzija *Radnika*, *Suzi roblja* i *Želje*, a socijalno su kontaminirani i stihovi pjesama *Udovičin novčić* i *Sitni novčić*. *Suza roblja* suza je samilosti, supatništva i sućuti, ali i »med zvijezdami«: »tuj ćeš bit nam vodilica / Krvnim trakom k rujnoj zori«. U *Željama* otvara perspektivu bratstva i zajedništva, plemenitog i pravednog dijeljenja, bogatstva agape:

»Oh, da imam zlato sjajno,
U poštenju zarađeno,
Tješio bih srce vajno,
Ljutom mukom izmoreno.
Čemu da se s glada mrije,
Kad i gladu ima lijeka?
Tkogod li je, tkogod li je,
Sin je zemlje, brat čovjeka!«

Napokon, ovdje je i glasovita himna *Radniku*, njezina prva verzija. »Socijalizam je sa svojom doktrinom o samilosti, o altruizmu, mada

podređuje individuuum i njegovo djelovanje općenitosti, pomakao čovjeka u sredinu svih ljudskih interesa« — ističe Livadić — »Čovjek je čovjeku svrha. Čovjek radnik povod je i tvorac najvrednijih tečevina života. On je nastavljaajući tvorčevo djelo sredio rasklimane točkove svijeta i postao graditelj budućnosti čovječanstva.« Ova ideja, dakle, nalazi svoju artikulaciju u ranom Kranjčeviću; neuništivo se apoteozira rad, radnik postaje glavni pokretač i stvaralac, »kovač svoje sreće«; on će svojom žuljevitom rukom obnoviti lice zemlje i uspostaviti poradak novoga raja. U drugoj Kranjčevićевой knjizi, u *Izabranim pjesmama*, pjesma *Radniku* dobiva drugu i drugačiju dimenziju; ona nastaje, njezina nova verzija dolazi poslije Lavove enciklike *Rerum novarum*; radnik više nije bijednik, radnik postaje junak, u njegovu srcu zbori Isus Krist i ističe bratstvo i jednakost svega ljudskog roda, parafrazirajući riječi Evanđelja: »Sinovi da smo ravni / Jednoga oca!«

Prvobitno jedinstvo s Bogom i nevinost djeteta Božjeg čovjek je izgubio, no on će posvećenjem svojih napora, truda i rada obnoviti izgubljeni Eden. Ora et labora, moli i radi, — tim riječima završava osma kitica ove kršćanske radničke himne; »mirno jesti edensku vočku slatku« omogućit će radniku muka i žrtvovanje, njegov krst, krštenje njegovom mukom. U tome i jest najviše posvećenje čovjeka: restauracija solidarnog, požrtvovnog, ravnopravnog i komunitarnog suživota. Put obnove ljudskog roda, u cijelosti i svakoga ponaosob, u biti je put križa. Kranjčević je bio toga duboko svjestan i upravo iz takve svijesti proishodi njegov prosvjed protiv krutih mehanizama okoštale institucije u sklopu kojih su se iz raznih razloga *via crucis* i blaženstvo siromašnih znali izgubiti ili istisnuti u neki drugi plan.

Iako je poznato koliko je napora Kranjčević uložio u svoje pokušaje da opjeva francusku revoluciju u čak tri verzije pjesme *Liberté, égalité, fraternité!*, od kojih je prve dvije u rukopisu precrtao, a posljednju, treću, poslao uredništvu *Vile* s nadnevkom od 28. listopada 1884, što upućuje da su ga nadahnjivale ideje socijalnih pokreta XIX. stoljeća koji svoja uporišta pronalaze u temeljnim zahtjevima francuskog prevrata, zadržat će se još samo na pjesmi *Misao svijeta* koja je godine 1896. objavljena u *Vijencu* s mottom: *Ora et labora* (Moli i radi). U *Izabranim pjesmama*, međutim, Kranjčević uzima motto: *In labore requies* (U radu spokoj). *Misao svijeta*, kako ćemo pokazati, predstavlja kulminaciju Kranjčevićeve socijalne lirike; građena je trodjelno; otvara se sjećanjem na vječnu zvijezdu zlatnu:

»Ima vječna zvijezda zlatna — za oblacima negdje trepti,
Ne vidje je smrtno oko, samo srce za njom hlepti.
Srce samo zvijezdu slući — ideja je vječna, sama.
Adamovo teži pleme k njezi krvlju i suzama.«

Strašna lupa zatvorila je rajске dveri, Adamovo pleme izgubilo je svoju prvobitnu nevinost, udaljilo se od Boga; pjesnik se prisjeća izgubljene domovine i ovaj prvi dio završava pitanjem: »Tko će otkrit ovu zvijezdu s ovu stranu našeg groba?« U drugom dijelu, nazvanom i Epilog izrasta, u gladu, sramu i bijedi, »čedo prenejako«, dakle, čovjek u svojoj samoći, svome jađu i svojoj prepuštenosti; u takvu situaciju intervenira »čudni junak«, »junak dobar«, rastjeruje povijesne oblačine što su

»krile zvijezdu onu, što ju ljudsko srce sluti, / A ljudske je nijesu oči nikad mogle dostignuti«.

Nakon općeg kaosa, u stvari, procesa novog stvaranja, nastupa smirenje i spokojstvo:

»A vrh svijeta azur drhtnu tamjanovim lakim dimom
Nad bratskijem čovječanstvom i nad zemljom-domovinom!«

Postignut je novi sklad, ostvarene su pretpostavke bratske koegzistencije, utjelovljena riječ u novim okolnostima, u promijenjenim prilikama ponovno poziva, obraća se svakom pojedinom čovjeku, svemu rodu ljudskome:

»Glas se začu sa nebesa: Amo k meni, pravde žedni,
Amo k meni, uvrijeđeni, poniženi, gladni, bijedni!«

To je poziv na obraćenje i na posvećeni rad, poziv utjehe, zaštite i sigurnosti; čovjek, u slici junaka-radnika, obasjan srijed svijeta, oštapljen o alat, odazivlje se i pristaje na poziv:

»Bogu hvala! muški zbori, briše s čela znojne kapi.
Gledao je pun veselja, gdje se zvijezda na njeg smije,
Pa je protro zadovoljne žuljevite ruke dvije
I podiže čekić teški miškom tvrdom kao kamen,
»Naprijed!« reče, a nebesa namignuše na to:
Amen!«.

Pristajanje je odlučno i puno zahvale, svjesno ljudske veličine i ljudskog dostojanstva; novi Adam s pouzdanjem i iznutra oslobođen može graditi novi Eden; njegov je rad blagoslovljen, njegova je muka iskupljena, srčanost njegova »Naprijed!« veliki je zalog nove budućnosti, budućnosti jednakosti, slobode i bratstva, idejā koje je proklamirala francuska revolucija, a još prije nje riječi nenasilja, milosrđa i praštanja, sućuti i ljubavi Radosne vijesti.

Da zaključim: Kranjčević se nije zalagao ni za jedan strogo određeni filozofski sustav; njegova socijalna lirika nije imala neku čvršću socijalno-političku notu; on nije bio zagovornik neke osobite socijalne struje i pobornik neke određenije socijalno-političke borbe; vrlo je jednostavno, u duhu kršćanske solidarnosti i kršćanskog zajedništva, ravnopravnosti i bratstva reagirao na socijalne nepravde, nejednakosti i iskorištavanje. Obzor njegove socijalne lirike najvećim je dijelom određen i prožet novozavjetnim kontekstom i nadahnut idejama Lavove enciklike *Rerum novarum*. Nisu daleko ni ideje svih naprednih pokušaja njegova vremena, uključujući i revolucionarne slutnje, ali su ipak, uvijek zaogrnutе u kršćansku viziju čovjeka i svijeta. U socijalnoj lirici Kranjčević je dao do sada nenadmašenih stihova; njihova poruka nije usko pragmatična, nije u službi ideja koje će se nastojati artikulirati kroz socijalno angažiranu književnost dvadesetih i tridesetih godina, kao ni modela poslijeratnoga soc-realizma; njihova estetičnost nadilazi, barem u pjesništvu, sveukupnu hrvatsku literaturu socijalne angažiranosti: svojim duhom i svojom duhovnošću socijalna lirika Silvija Strahimira Kranjčevića općeljdske je vrijednosti, a u religioznom je smislu, svjedočenje kristovskog određenja čovjeka i svijeta.